

Rozvoj komunikačných schopností a sociálnych zručností

1. Charakteristika predmetu Rozvoj komunikačných schopností a sociálnych zručností.

Z oblastí, ktoré sú pri autizme a ďalších pervazívnych vývinových poruchách poškodené, je najmarkantnejšie poškodenie v oblasti komunikačných schopností a sociálnych zručností. Nakoľko skutočná komunikácia predstavuje vždy sociálnu interakciu, nemožno od poškodenia sociálnych zručností komunikáciu oddeliť.

Rozvíjanie schopností komunikovať je preto jedným zo základných cieľov výchovno-vzdelávacieho procesu žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami bez mentálneho postihnutia (ďalej len dieťa/žiak s AU alebo PVP) v závislosti od miery ich „autistického“ poškodenia, resp. aktuálne používanej formy komunikácie je cieľom predmetu rozvíjanie komunikačných schopností a sociálnych zručností vytvorenie, resp. rozvíjanie komunikačných schopností s atribútmi prostriedku vyjadrovania *potrieb*, nadväzovania *kontaktov*, ako aj *výmeny* informácií a vo vyšších ročníkoch, resp. v prípade menšej miery autizmu, aj vyjadrovanie vlastných emocionálnych stavov a ich „čítanie“ zo správania iných ľudí (a najmä následná schopnosť prispôsobenia vlastného správania vnímaným informáciám verbálneho aj neverbálneho charakteru).

Na každom stupni vyučovania predmetu, nezávisle od spôsobu komunikácie dieťaťa, je potrebné rozvíjanie jestvujúcich schopností komunikácie v zmysle sociálnej komunikácie, ich posúvanie na vyššiu vývinovú úroveň a generalizácia naučených schopností na nové situácie, nový kontext. prvoradým cieľom je sociálne správanie zodpovedajúce veku dieťaťa, úrovni jeho schopností, resp. rozvíjanie a učenie základných predpokladov týchto zručností. všetky naučené schopnosti je potrebné za úzkej spolupráce s rodinou generalizovať na prirodzené, domáce prostredie, inak vzdelávanie stráca zmysel.

Neoddeliteľnou súčasťou sociálneho správania sú schopnosti, ktoré napomáhajú sociálnej integrácii, tzv. integračné zručnosti (nadväzovanie a udržanie vzťahov, trávenie voľného času atď.), vrátane „zamestnaní“, ktoré pre bežné deti nie sú atraktívne: pomoc pedagógom cez prestávku, zodpovednosť za čistotu v jasne určenom priestore, zodpovednosť za poriadok na jasnom mieste a pod.

Aby sa dieťa s AU alebo PVP stalo členom skupiny, resp. malo vzťah s iným dieťaťom alebo s členom rodiny, musí mať schopnosti nevyhnutné k nadväzovaniu interakcií. Členovia skupiny iniciujú kontakty, reagujú jeden na druhého a podieľajú sa na ovplyvňovaní štruktúry interakcie. Inými slovami deti sa samy rozhodujú, kedy a ako prebieha interakcia, nereagujú len na inštrukcie vonkajšieho vodcu. Deti sú aktívne, pretože aktivita sama je pre ne odmenou (aspoň čiastočne).

U malých detí, ktoré nemajú AU alebo PVP, sa sociálne kontakty prejavujú rôznymi formami sociálnych hier. Avšak základy sociálnej hry sú väčšinou naučené v izolácii od iných detí. (Dieťa sa naučí hádzať loptu, stavať vežu, bicyklovať atď. samo, resp. bez asistencie iných detí.) To znamená, že dieťa naučené zručnosti nezačne automaticky využívať aj v aktivitách s inými deťmi. V ranom sociálnom vývine dieťa potrebuje zažiť rôznorodé sociálne interakcie, až potom ich začne samo vyhľadávať. Sociálny vývin dieťaťa s AU alebo PVP je od tejto prirodzenej cesty výrazne odlišný. Problémy, vyplývajúce z autizmu a ďalších pervazívnych vývinových porúch, neumožňujú deťom, aby sociálne zručnosti nadobúdali spontánne, intuitívne, vyplývajúce zo sociálneho pochopenia. z hľadiska používaných metód majú preto dominantnú úlohu kognitívne postupy a postupy terapie správania. z rovnakého

dôvodu deti naučené schopnosti neaplikujú spontánne v domácom prostredí. Je nevyhnutné nepretržite rodinu informovať o dosiahnutých pokrokoch detí a metódach ako ich preniesť domov - v oblasti komunikácie, sociálneho správania i integračných zručností.

Všeobecným cieľom predmetu, ktorý sa prelína každým ročníkom je rozširovanie funkčnej komunikácie v kategóriách:

- žiadanie osobných potrieb,
- reakcie na správanie iných ľudí,
- komentovanie,
- žiadanie informácií,
- vyjadrovanie pocitov,
- vyjadrovanie prosociálnych postojov.

Vhodným východiskom je tzv. Laheyovej model vývinu reči, ktorý sa orientuje na jazykové schopnosti detí, komunikačné správanie, ako aj nerečové komunikačné správanie. Vychádza zo zákonitostí normálneho vývinu, pričom rešpektuje kognitívne a sociálne aspekty vývinu konkrétneho dieťaťa. Pri voľbe cieľov na najbližšie obdobie, vychádzame z dosiahnutej úrovne troch základných dimenzií jazyka: obsahu, formy a pragmatiky.

Obsah – o čom sa hovorí, alebo čo v reči rozumieme. Predstavuje sémantiku reprezentovanú vo vyjadrovaní. Vyvíja sa spontánne počas celého života. Existujú tri hlavné kategórie obsahu: *predmety, vzťahy medzi predmetmi a vzťahy medzi dejmi*.

Forma – cesta ako prebieha prenos informácií. Môže prebiehať prostredníctvom zvukov, pohybmi alebo postavením rúk, používaním komunikačných symbolov a rôznych komunikačných prostriedkov, ktoré plnia rolu náhradnej a/alebo podpornej komunikácie.

Pragmatika – prečo dochádza ku komunikácii a ako prebieha komunikácia.

Rozlišujeme tri základné aspekty pragmatiky:

Ciele – prečo dochádza ku komunikácii, t. j.: interakcia, regulácia a kontrola medzi partnermi komunikácie, dosiahnutie osobných cieľov, vzbudenie pozornosti.

Výber foriem na dosiahnutie cieľa – ako sa vyberajú formy vyjadrovania, aby slúžili potrebnej funkcii v danom kontexte. Časť správy je vždy nejazyková: predmety, deje, vzťahy atď.

Interakcia medzi ľuďmi – ako upútať pozornosť, ako reagovať na prehovor inej osoby, ako ukončiť rozhovor, vedieť sa správať v roli počúvajúceho aj hovoriaceho, resp. toho, kto sa nejakou formou vyjadruje.

Sekundárnym cieľom predmetu je zmierňovanie prejavov problémového správania.

Ciele možno dosiahnuť používaním správnych *foriem* komunikácie (verbálnej a/alebo alternatívnej a/alebo augmentatívnej).

Pri výbere správnych spôsobov komunikácie treba zohľadniť: aký je stupeň motivácie dieťaťa komunikovať, aký je repertoár neverbálneho komunikačného správania dieťaťa, aká je kognitívna úroveň dieťaťa, aké má dieťa problémové správanie - ktoré je potrebné brať do úvahy pri výbere komunikačného systému.

Ciele možno dosiahnuť používaním vhodných *foriem* a *stupňov* pomoci: prompt (fyzický, vizuálny, iný - nešpecifický), tvarovanie (jestvujúceho správania do inej, želané formy), reťazenie (vybudovanie nového správania kombináciou jednoduchých prvkov správania).

Vzhľadom na fakt, že narušenie sociálnych a komunikačných schopností (zručností) je pre autizmus a ďalšie pervazívne vývinové poruchy symptomatické, ako aj fakt, že autistický vývin je charakterizovaný svojou nerovnomernosťou, je takmer nepravdepodobné, aby žiak mohol postupovať rovnomerne, resp. že každý nový školský rok sa automaticky prechádza v obsahu vzdelávania do cieľov ďalšieho ročníka. (Inými slovami ciele treba voliť na základe dosiahnutej vývinovej úrovne, t. j. vybrať si najbližší dosiahnuteľný ročník. Môže to znamenať, že žiak je viacero školských rokov vzdelávaný podľa obsahu vzdelávania rovnakého ročníka, príp. nepostupuje vzhľadom na ročník. Súvisí to s možnosťami žiaka dosiahnuť v tejto oblasti viac, s kapacitami konkrétneho žiaka, podmienené mierou autizmu alebo ďalších pervazívnych vývinových porúch, mentálnou úrovňou, príp. pridruženými postihnutiami a pod.).

Cieľom nie je za jeden školský rok zvládnuť ciele jedného ročníka, ale zvoliť ciele takého ročníka v tomto predmete, ktoré žiak môže dosiahnuť (na ktoré má vývinové predpoklady) v jeho vlastnom, individuálnom tempe, sprostredkované špecifickými formami, metódami a prostriedkami, ktoré sú jedinečné pre každého žiaka s AU alebo PVP.

Ciele jednotlivých ročníkov je potrebné vždy adaptovať vzhľadom na zvolené formy komunikácie (pozri proces vyššie). Dieťa, ktoré je verbálne, nie automaticky využíva svoju verbalitu na sociálnu komunikáciu, či vyjadrovanie potrieb. Rovnako nie je pre autistický vývin prirodzené, že verbalizujúce dieťa má osvojené a pragmaticky využíva preverbálne formy komunikácie. Pre optimálnu voľbu správnych cieľov prejdeme cieľmi od najnižšieho ročníka, čím vlastne diagnostikujeme stupeň dosiahnutej vývinovej úrovne. Hneď ako sú niektoré ciele dieťaťom len naznačované, ale nie zvládnuté v rôznych kontextoch a spontánne využívané (pragmatika), to sú tie správne ciele a správna úroveň, z ktorej sa v danom školskom roku vychádza (aj keď sa začne učiť polovica cieľov jedného ročníka a v rámci školského roka sa prechádza do ďalšieho ročníka). Ciele sa prispôbujú aktuálnej forme komunikácie dieťaťa. (verbálnej, neverbálnej).

Poznámka k alternatívnej a/alebo augmentatívnej komunikácii (AAK)

Väčšina detí, ktoré sú neúspešné v dosiahnutí optimálnej verbálnej komunikácie, resp. ich schopnosti sú obmedzené, môžu rozširovať svoje komunikačné schopnosti používaním AAK. Neexistuje najefektívnejšia forma pre deti s AU alebo PVP. Výber vhodnej AAK je zložitý. Najdôležitejšia je správna voľba AAK vzhľadom na konkrétne dieťa. Úspešná komunikácia vyžaduje, aby dieťa bolo schopné používať určité komunikačné prostriedky. Vždy je potrebné zvážiť silné a slabé stránky dieťaťa a vyberať s ohľadom na výhody a nevýhody AAK.

Najpoužívanejšia forma komunikácie je reč, predovšetkým pre jej zrozumiteľnosť, ako aj schopnosť posilňovať verbálny prejav detí bez špecifického tréningu. Reč je vždy poruke, možno ju rýchlo a úspešne využiť. Napriek uvedenému je pre dieťa s AU alebo PVP reč mimoriadne náročná forma komunikácie (z rôznych dôvodov). Čím neskôr začne dieťa s AU alebo PVP „hovoriť“, tým je pravdepodobnejšie, že sa verbálna komunikácia bude rozvíjať obmedzene, čo je potrebné brať do úvahy pri vzdelávaní žiaka s AU alebo PVP.

Rozvoj komunikačných schopností a sociálnych zručností pre 5. ročník

- 1. Charakteristika predmetu Rozvoj komunikačných schopností a sociálnych zručností.** (viď. v úvode predmetu)
- 2. Proces vyučovania** predmetu Rozvoj komunikačných schopností a sociálnych zručností sa bude realizovať 3 hodiny týždenne. Ciele dosahujeme rozmanitými spôsobmi, podľa individuálnych kapacít žiaka, ním preferovaných aktivít, vychádzajúc z tvorivosti učiteľa a prirodzených možností sociálneho a komunikačného prostredia školy.

3. Ciele a obsah vzdelávania

5. ROČNÍK

Ciele

- Budovať schopností empatie,
- vytvárať kognitívnu bázu na rozvíjanie primeraného správania, odrážajúceho očakávania okolia,
- vyjadrovať sa primerane v obchode,
- byť schopný pýtať sa (dávať otázky),
- primerane sa vyjadrovať o počasí,
- chápať, čo znamená: koniec- začiatok,
- dokázať si zvoliť televízny program.

Obsah

Identifikácia pocitov, ich možných príčin a správania, ktoré redukuje/ mení vyjadrované pocity (predvedieme rôzne emócie, s cieľom identifikovať ich dieťaťom, ako aj určiť ich možné príčiny a spôsoby ako zmeniť situáciu. je dôležité, aby emócie boli veku primerané).

Demonštrácia emócií, rozoznávanie emócií naživo (hra „Ako sa cítim?“, s následným predvedením a identifikáciou možných príčin takéhoto emocionálneho stavu/ nálady, pomenovanie vlastných emócií, pocitov a nálad.),

identifikovať či nás druhá osoba počuje,

identifikovať či nás druhá osoba vidí,

identifikovať či druhá osoba vie určitú informáciu (ak asistent videl, že sa učiteľ so žiakom o niečom rozprávajú, ešte neznamená, že to počul).

Vytvorenie schopnosti zaujať interaktívnu rolu iniciátora rozhovoru, aj reagujúceho v rozhovore.

Rozvoj komunikačných schopností a sociálnych zručností pre 6. ročník

- 1. Charakteristika predmetu Rozvoj komunikačných schopností a sociálnych zručností. (viď. v úvode predmetu)**
- 2. Proces vyučovania** predmetu Rozvoj komunikačných schopností a sociálnych zručností sa bude realizovať 3 hodiny týždenne.
- 3. Ciele a obsah vzdelávania**

6. ROČNÍK

Ciele

- Učiť sa vyjadriť čo mám rád – nemám rád,
- učiť sa vyjadriť špecifické pocity,
- učiť sa uvedomovať si svoje vonkajšie znaky,
- učiť sa vnímať rovesnícke trendy v úprave zovňajšku,
- učiť sa udržať tajomstvo, resp. zamlčať niektoré informácie,
- rozširovať vedomosti a praktické zručnosti z oblasti dodržiavania osobnej hygieny.

Obsah

V rôznych situáciách, ktoré sa viažu predovšetkým na voľnočasové aktivity (a žiak sa s nimi môže stretnúť najmä v školskom klube detí), nacvičovať rôzne spôsoby adekvátneho vyjadrovania vzťahu žiaka k činnosti („to mám rád, to sa mi páči, túto hru sa nerád hrám, radšej by som si zahral...“ a pod.).

V situáciách, ktoré sú príjemné, učiť žiaka pomenovať prežívané emócie („je mi fajn, cítim sa dobre, je mi príjemne“), v opačných situáciách vyjadrovať opačné emócie. Hranie rôznych hier na precvičovanie rozpoznávania a správneho pomenovania prežívaného emocionálneho stavu (v malých skupinách rovesníkov predvádzať rôzne životné situácie, analyzovať pocity, ktoré ich môžu sprevádzať, ich príčiny a precvičovať adekvátne reakcie na ne, vrátane mimiky, gestikulácie, očného kontaktu a pod.).

Okrem bežných vonkajších znakov (farba vlasov, očí, svetlosť pleti atď.) upozorňovať na prvky zovňajšku, ktoré sú bežné pre rovesníkov a ktoré súvisia s trendmi (módou, sledovanými televíznymi seriálmi, uznávanou hudbou a pod.) - hranie rôznych hier na postreh a primeranosť úpravy zovňajšku vzhľadom na rôzne situácie (priradovanie oblečenia k situáciám, k ľuďom, k pohlaviu a pod.).

Precvičovanie situácií, v ktorých sa zdôrazní dôvernosť nejakej informácie a potreba zamlčať ju („resp. nepovedať všetko“, čo neznamená, že je to klamstvo – rozpoznávanie situácií, v ktorých je potrebné niečo zamlčať, aby sme sa vyhli ublíženiu niekomu a pod.).

V rámci medzipredmetových vzťahov do obsahu vzdelávania žiaka zaraďovať informácie o udržiavaní osobnej hygieny a konkrétnom postupe a zásadách (učiť na základe týždenného harmonogramu povinností – ak je to potrebné, vizualizovať a rozkrokovať jednotlivé postupy). Dávať do súvislosti udržiavanie osobnej hygieny s reakciami rovesníkov na žiaka.

Rozvoj komunikačných schopností a sociálnych zručností pre 7. ročník

1. Charakteristika predmetu Rozvoj komunikačných schopností a sociálnych zručností. (viď. v úvode predmetu)

2. Proces vyučovania predmetu Rozvoj komunikačných schopností a sociálnych zručností sa bude realizovať 3 hodiny týždenne.

V rôznych situáciách, ktoré sa viažu predovšetkým na voľnočasové aktivity, naďalej nacvičovať rôzne spôsoby adekvátneho vyjadrovania vzťahu žiaka k činnosti, napr.: „To mám rád, to sa mi páči, túto hru sa nerád hrám, radšej by som si zahral...“ a podobne. V situáciách, ktoré sú príjemné, učíme žiaka pomenovať prežívané emócie („Je mi fajn, cítim sa dobre, je mi príjemne.“), v opačných situáciách vyjadrovať opačné emócie. Okrem bežných vonkajších znakov ako je farba vlasov, očí, svetlosť pleti a iné, upozorňujeme žiakov na prvky zovňajšku, ktoré sú bežné pre ich rovesníkov a ktoré súvisia s trendmi v móde, sledovanými televíznymi seriálmi, uznávanou hudbou apod. Zaraďujeme hranie rôznych hier na postreh a primeranosť úpravy zovňajšku -vzhľadom na rôzne bežné a aj slávnostné situácie (priradovanie oblečenia k situáciám, k ľuďom, k pohlaviu apod.). V rámci medzipredmetových vzťahov do obsahu vzdelávania žiaka zaraďovať informácie o udržiavaní osobnej hygieny, o konkrétnom postupe a zásadách pri jej dodržiavaní na základe týždenného harmonogramu povinností. Ak je to potrebné, odporúčame vizualizovať a rozkrokovať jednotlivé postupy dodržiavania osobnej hygieny.

3. Ciele a obsah vzdelávania

7. ROČNÍK

Ciele

- Vedieť vyjadriť svoje bežné pocity a želania,
- učiť sa vyjadriť špecifické pocity a potreby,
- učiť sa rozlišovať dôležitosť informácií a ich rozširovanie, napr. vedieť udržať tajomstvo, súkromnú informáciu a pod.,
- učiť sa vnímať rovesnícke trendy v úprave zovňajšku,
- rozširovať vedomosti a praktické zručnosti z oblasti dodržiavania osobnej hygieny.

Obsah

Nacvičovanie rôznych spôsobov adekvátneho vyjadrovania vzťahu žiaka k činnosti. Vyjadrenie, pomenovanie, komentovanie prežívaných pozitívnych, aj negatívnych emócií.

Hry na precvičovanie rozpoznávania a správneho pomenovania prežívaného emocionálneho stavu žiaka v malých skupinách rovesníkov.

Predvádzať rôzne životné situácie, analyzovať pocity, ktoré ich môžu sprevádzať, analyzovať ich príčiny a precvičovať adekvátne reakcie na ne (vrátane mimiky, gestikulácie, očného kontaktu a pod.).

Precvičovanie situácií, v ktorých sa zdôrazní dôvernosť nejakej informácie a potreba zamlčať ju, resp. „nepovedať všetko“, čo neznamena, že je to klamstvo (rozpoznávanie situácií, v ktorých je potrebné niečo zamlčať, aby sme sa vyhli ublíženiu niekomu apod.).

Upriamenie pozornosti žiakov na rozličné prvky zovňajšku, ktoré sú bežné pre rovesníkov a ktoré súvisia s trendmi v móde, umení. Dodržiavanie osobnej hygieny, zásady jej dodržiavania. Dávať do súvislosti udržiavanie osobnej hygieny s reakciami rovesníkov na žiaka

Rozvoj komunikačných schopností a sociálnych zručností pre 8. ročník

1. Charakteristika predmetu Rozvoj komunikačných schopností a sociálnych zručností. (viď. v úvode predmetu)

2. Proces vyučovania predmetu Rozvoj komunikačných schopností a sociálnych zručností sa bude realizovať 2 hodiny týždenne. Ciele dosahovať rozmanitými spôsobmi, podľa individuálnych kapacít dieťaťa, ním preferovaných aktivít a vychádzajúc z tvorivosti učiteľa a prirodzených možností sociálneho a komunikačného prostredia školy.

3. Ciele a obsah vzdelávania

8. ROČNÍK

Ciele

- Rozvíjať pozornosť na vonkajšie prejavy emócií ľudí,
- akceptovať osobný priestor učiteľov a spolužiakov,
- dokázať sa podeliť s dospelými,
- dokázať sa podeliť s rovesníkmi,
- identifikovať a rozlišovať medzi priateľmi/známymi a rodinou,
- povedať len primerané/ vhodné poznámky/ informácie iným podľa vzťahu k nim,
- rozoznať čo je nevhodné zo strany iných ľudí,
- dokázať sa spriatelieť na základe spoločných záujmov,
- dokázať vyjadriť realistické postoje: „Môžem“, „Som“,
- prijímať pochvalu s hrdosťou,
- akceptovať kritiku bez mrzutostí a nevhodných reakcií,
- vedieť sa vyrovnáť s primeranou formou odmietnutia.

Obsah

Receptívne porozumenie vonkajším prejavom emócií (napr. nácvik porozumenia na fotografiách tvárí rôznych ľudí -vyjadrujúcich rôzne emócie, analýza sledovaných audiovizuálnych nahrávok).

Receptívne porozumenie emóciám naživo (identifikácia a pomenovávanie emocionálnych prejavov pri reálnom predstieraní apod.). Vnímanie, pomenovávanie a predstieranie emocionálnych prejavov (kreslených, fotografických, statických, aj dynamických).

Poskytovanie vzoru vhodného sociálneho správania v situáciách keď sa očakáva, že sa človek o niečo s niekým podelí (formou kreslených, fotografických, hraných sociálnych príbehov).

Nacvičovanie vhodných foriem odmietnutia v situáciách, ktoré sú pre žiaka sociálne nepríjemné (slušne niečo alebo niekoho odmietnuť, rozlišovanie rodiny, blízkych a cudzích osôb v týchto súvislostiach).

Nácvik rôznych foriem sociálne prijateľného odmietnutia vzhľadom na kvalitu vzťahu s osobou a pod.

Vyhľadávanie skutočných atribútov priateľstva na základe odpozorovaných vzťahov z blízkeho sociálneho prostredia žiaka, motivovanie k vytváraniu priateľstiev na základe spoločných záujmov (a zároveň učenie obranných – sociálne prijateľných spôsobov ako odmietnuť prípadne neprimerané nároky „priateľa“ na žiaka).

Prijímanie kritiky a odmietnutia, rovnako ako aj pochvaly v určitých situáciách (pozor na silné sklony k perfekcionizmu niektorých žiakov s autizmom a neschopnosť vyrovnáť sa s neúspechom) –poskytovaním vzorov, podmieňovaním správania, ktoré nasleduje po vynesení kritiky, odmietnutí či pochvale žiaka.

Rozvoj komunikačných schopností a sociálnych zručností pre 9. ročník

1. Charakteristika predmetu Rozvoj komunikačných schopností a sociálnych zručností. (viď. v úvode predmetu)

2. Proces vyučovania predmetu Rozvoj komunikačných schopností a sociálnych zručností sa bude realizovať 4 hodiny týždenne. Ako primárnu formu dosahovania cieľov používať stanovenie jasných pravidiel (viazaných na určité prostredie, určité osoby), vizualizáciu dôsledkov porušovania pravidiel a noriem, ako aj výhod, ktoré plynú z ich dodržiavania.

Postupovať podľa individuálnych kapacít žiaka, ním preferovaných aktivít a vychádzajúc z tvorivosti učiteľa a prirodzených možností sociálneho a komunikačného prostredia školy.

3. Ciele a obsah vzdelávania

9. ROČNÍK

Ciele

- Identifikovať emocionálne potreby iných ľudí a vyjadriť vlastné emocionálne potreby,
- uvažovať o pocitoch iných ľudí,
- uvedomovať si, že nemožno byť fyzicky a verbálne ohrozovaný,
- uvedomovať si, že „moje“ veci nemôže zobrať druhá osoba,
- uvedomovať si právo na svoj osobný priestor, v ktorom nemožno byť v ohrození,
- uvedomovať si právo vyjadriť svoj vlastný názor na čokoľvek,
- uvedomovať si právo na určitú mieru súkromia, ktorá súvisí s mierou samostatnosti,
- uvedomovať si, že bez dovoľenia sa nemôže nikto dotýkať častí tela druhého človeka,
- uvedomovať si, že rodičia a učitelia majú právo usmerňovať deti a robiť rozhodnutia v ich prospech,
- uvedomovať si, že zodpovední dospelí alebo skupiny zvolených ľudí, majú právo stanovovať pravidlá, ktoré musia ostatní rešpektovať.

Obsah

Na základe analýzy prejavov a identifikácie emocionálnych stavov iných ľudí určovanie spôsobov uspokojenia ich emocionálnych potrieb.

Pomenovávanie vlastných emocionálnych stavov (napr. vedenie denníka nálad), ich racionálna analýza a vyjadrovanie potrieb.

Poskytovanie rôznych zdrojov informácií o fyzickom a verbálnom zneužívaní (sociálne príbehy, „katalógy“ nevhodného správania apod.).

Poskytovanie správneho vzoru správania pri obhajovaní vlastných práv (právo na osobný priestor, používanie vecí niekoho iného, intimita vlastného tela a vhodné dotyky voči inej osobe v závislosti od jej veku, postavenia, sociálnej situácie).

Poskytovanie rôznych vzorov adekvátneho sociálneho spôsobu vyjadrovania vlastného názoru na čokoľvek (návrik spoločensky prijateľného zahajovania, prerušovania a ukončovania vyjadrovania vlastného názoru).

Poskytovanie vecných informácií o sociálnej hierarchii v rámci rodiny, školy, spoločnosti.

Prezentácia vhodných vzorov správania voči rodičom, súrodencom, učiteľom atď., ako aj vhodných foriem vyjadrovania vlastných názorov (ktoré môžu byť v silnom rozpore s vlastným presvedčením žiaka).

Motivovanie k akceptácii stanovených pravidiel (v rodine, škole, spoločnosti) – nie sociálne, ale racionálne (podľa aktuálnych záujmov, preferencií a motivačnej bázy žiaka. Nespoliehať sa na jeho sociálny úsudok, ale racionálne, logické postupy.)

4. Hodnotenie predmetu.

Pri hodnotení výsledkov práce žiakov v tomto predmete budeme postupovať podľa §55 zákona č.245/2008 Z. z. Školský zákon v platnom znení. Hodnotenie bude realizované na základe kritérií vid'. Vnútorňý systém kontroly a hodnotenia žiakov v ŠkVP strana 26.